Kina és Japán

kulturviszonyai az újabb irodalom megvilágitásában.

Irta: Dr Ágner Lajos. (Vége.)

A jogászok és orvosok az egyetemet 4, a többiek 3 évig látogatják. Akadémiájuk több van, így a chibai orvosi akadémia, az idegen nyelvek akadémiája, a művészetek akadémiája és zeneakadémia Tokióban; van kereskedelmi és technikus akadémia, vannak magánjellegü főiskolák pl. kéiógijiku daigaku, Waseda daigaku s van női akadémia; vannak ipariskolák. A tanítók és tanárokat külön e célra szolgáló szemináriumok képezik. Ennek fejlődése és szervezete is Tsujinál a leghivatottabb kéz tollával a legjobb honi és külföldi forrásmüvek alapján van ismertetve.

Ma, midőn az egész világ élénk figyelemmel követi a keletázsiai eseményeket, közelebbről kezdi tanulmányozni Kelet népeinek viszonyait, belső életét, átalakulását, mind időszerübb, hogy annak nem csupán hadi tényeit, hanem a béke alatt szerzett és ápolt vivmányait is megismerje. Kina és Japán művelődése, mint a fenti sorokban is méltattuk, évezredes voltuk miatt népeik nemzeti önérzetének méltó ápolója. Az a mester, ez a tanítvány s ma már a tanítvány lett a mester mestere. A sárga veszedelem rémképeivel való ijesztgetés nem aktuális ugyan, de Keletázsia kulturális feltámadásának jelentőségét méltányolni kell.

Kina az utolsó két esztendőben nem csekély meglepetést hozott a világnak. A forrongások nem várt eredménye a hihetetlennek hangzó kinai köztársaság lett. Ennek megalakulása is felette érdekes nekünk távol nyugotiaknak. Erről majd külön tanulmányban fogunk beszámolni. Ezuttal a tekintélyes számu könyvek érdekes sorozatából csak egyet ragadunk ki, amely a forradalom előtti esztendőben előkelő kinai iró tollából jelent meg. A tanulságos könyv elsősorban azért érdemel figyelmet, mert a mai elnöknek, Yüan-Schihkai-nak jelleméhez szolgáltat fontos adatokat. Az utolsó monarchikus nagy kancellárnak, Chang-chi-tung-nak hosszú időn át titkára volt a könyv illusztris szerzője: Ku-hung-ming. Könyve: Papers from a Viceroy's Yamen s az ezt nyomon követő: Chinas Verteidigung gegen europäische Ideen.

Az előkelő kinai szerző nyugati értelemben véve is nagyműveltségü, széles látókörü politikus és diplomata. Erős koponya. Meglepő bátorságu kritikusa az utolsó tiz esztendő eseményeinek Kinában. Ügyesen világít bele a társadalmi és politikai átalakulás kohójába s találó jellemzést ad a szereplő államférfiak és szociologusok alakjaihoz. Ezek közt Kina mai elnökével, Yüan Schihkai-jal is behatóan foglalkozik. Ez a jellemzés azonban nem a legelőnyösebb a parvenü elnökre, aki szerinte nem méltó fényes pozíciójára.

Mennyivel más volt a pár év előtt meghalt Chang-chi-tung, aki előkészítette Kinát a nagy reformokra. Bölcsen dolgozott hazájáért, nem tülekedett a hatalomért s szépen félrevonúlt, mikor az erőszakos és önző Yüan-Schihkai mindent elkövetett, hogy ő egymaga vezesse a mennyei birodalom lakóit. „Mindent a hatalomért" — ez volt Yüan-Schihkai elve s ezen elv szolgálatában képes volt a legszélsőségesebb politikai szövetkezésekre. Kang-Yüan-weit, a nagy radikálist is támogatta egyidőben, mikor Li hung-chang bukása után úgy látszott, hogy a radikálisok kerülnek felszínre. De rögtön ott is hagyta őket, mikor azok naivul kártyáikba engedték nézni s emiatt csúfos bukást kellett szenvedniök.

Ku hung-ming fenti könyveiben Yüan jellemének alacsonyságát, brutalitását, ravasz számitásait, féktelen szenvedélyét s minden előkelőség nélküli voltát emeli ki, aki sohasem volt képes az ideálisták nemes fellobbanására s eszményi kűzdelmek megvivására. A boxerlázadás idején mind shantungi kormányzó a legkegyetlenebb eljárásra volt képes a félrevezetett „boxer-ifjak" lelkes csapatai ellen.

Yüan-Schihkai fényes karriérjét Wu-Chang-ching tábornok mellett kezdte, akit a kinai kormány annak idején Tschemulpóba rendelt. Távoli rokona volt Yűan-Chih-Sun-nak, aki a „tai-ping" lázadás idején a forradalmárok ellen kiküldött sereg főparancsnoka volt. Wu-Chang-Ching, Yüan pártfogója akkor szintén itt szolgált.

Yüan-Schihkai-hoz gyermekkorában egyáltalában nem sok reményt fűztek. Szülei kitagadták s Chang-Weng Pia admirális nevelte fel. Szerzőnknek egy alkalommal ezen admirális fia azt mondta, hogy Yüan-Schihkai gyermekkorában makacs, önző és megbizhatatlan volt. Ifjú korában vad szenvedélyü, érzéki s meggondolatlan. Eszem-iszom, dinom-dánom könyelmü nők társasága nagy szerepet játszottak életében, mikor Honanban lakott. Ilyen élet mellett nem csoda, ha teljesen tönkre ment. Kétségbeejtő helyzete nem hozta zavarba az „ifjú semmiházit", mert barátaitól kapott kölcsönnel segíteni tudott még egyszer magán, akik már szabadulni akartak tőle. Ezen a pénzen u. i. Koreába utazott, ahol a fent említett Wu generálisnál menedéket talált.

Bámulatos enerzsiát fejtett ki, hogy a koreai kereskedelmi és diplomáciai ügyek főigazgatását elnyerje, ami Li Hung-Chang segítségével sikerült is. Ezzel aztán ő is tagja lett a Li Hung-Chang vezetése alatt operáló tienzini korrupt oligarchiának. Szeretett nagyzolni s pazarló életet élt. A nagystilü Yung Lu-t szerette utánozni, bár ez nem sikerült neki, mert Yung Lu született arisztokrata volt, ő pedig mindvégig parvenü maradt.

Ő volt az oka annak, hogy Korea miatt kitört a japáni háboru. Mikor a háboru kitört, vitézül ott hagyta Tientsint. Ekkor Li Hung-Chang kegyét is elvesztette s hasztalan igyekezett azt összeköttetései révén újra megnyerni. Majd a mandsu arisztokraciánál keresett érvényesülést. Chang admirális révén sikerült is nekí egy mandsu ezred parancsnokságát elnyerni, majd mikor a radikálisoknak Kang Yu-Wei vezérlete alatt jó kilátásaik voltak, velük tartott, de mihamar otthagyta őket s újra a mandsu arisztokracia kegyeibe ajánlotta magát. Ekkor szervezte az u. n. „unionista pártot".

A tientsini hadtest éléről a shantungi kormányzóság élére került. Ekkor tört ki a boxerlázadás. Itteni kegyetlenkedései miatt érdemelte ki a tsilii főkormányzóságot. Az angol lapok tele voltak ekkor Yüan magasztalásával; de ez nem sokat jelent, ha meggondoljuk, hogy annak idején ugyanezen angol lapok Li Hung-Csangot kinevezték Kina nagyobb

államférfiának; de vajon ma ki hiszi el azt az akkori sok dicséretet Li Hung-Changról?! Li Hung-Chang egyébként nem volt erkölcstelen, sem erőszakos ember, csak durva filiszter volt. Kang Yu-Wei, a jakobinus, haragos természetü volt, de nem volt durva ember. Égett benne az ideális fellobbanás, hogy az ezeréves államot egy csapásra átalakitsa. Yüan egyesítette magában Li Hung-Chang közönséges hajlamait Kang Yu-Wei erőszakosságával. Ha az érvényesülésre más út nem kinálkozott, Yüan jakobinus is lett, de aztán ezeket is cserben hagyta. Jól mondja egy kinai közmondás, hogy nem a rendszeren, hanem az emberen mulik, hogy egy országnak jó kormánya legyen. Kina kormányformája morális, de nem törvényes alapon nyugszik. Kina jó kormányzása tehát egyedül uralkodójának erkölcsösségén mulik. Ennélfogva, ha egy Yüan-féle jellemü embernek köze van az állam kormányzásához, annak rettenetes következményei vannak. Számos kereskedőt és hivatalnokot tett tönkre. Mikor a reformkor elején a triumviratus megalakult, a reform eszmék felülbirálását is ezekre bizta az özvegy császárné. Chang Chi-tung azt hirdette, hogy Kina reformjának a tanítás átalakításával kell kezdetét venni. Yüan, akinek eredeti eszméi sohasem voltak, kisajátította Chang ezen gondolatát s elűzve maga mellől, ezen a gondolaton nyargalt s azt a tanácsot adta a császárnénak, hogy a régi oktatási módot szüntesse meg, aki meg is szüntette még mielőtt újat alkottak volna. S innen van az a szomorú állapot, hogy a négyszázmilliónyi Kinának alig van tisztességes iskolája, csak némely városban van európai mintára hirtelen összetákolt tökéletlen iskolája. Chang Chi-tung volt a tulajdonképeni meginditója és lelke azon reform mozgalmaknak, amelyek Kinában az utolsó tiz-tizenkét évben lejátszódtak. Ennek a mozgalomnak három jelentékeny mozzanata van, ami Chang Chi-tung nevéhez füződik. Az első az ipari élet megteremtése. Chang ezt az eszmét már Kantonban vetette fel és Watshangban valóra váltotta. A másik jelentékeny mozzanat a hadsereg szervezése, amely a japáni háboru után lett aktualissá. Schanghai mellett Wussungban ő szervezte az első

mintaezredet, amikor neki jeles német katonatisztek voltak segítségére. A harmadik a nevelésnek nyugati szellemben való átalakítása. Mindezen fontos reformok Chang Chi-tung nevéhez füződik, nem a Yüan Schihkai nevéhez.

Kina közéletében még nemrégen nagy szerepe jutott Tuan Fangnak, a jeles mandsu arisztokratának. Róla mondta egyik titkára 1908-ban Chang Chi-tung-nak a jellemző szavakat: „Ha a kormány jutalmat tűzne ki a lelkiismeretlen kormányzók részére, akkor Tuan Fang kapná az első díjat.“ Az öreg Chang Chi-tung mosolyogva bólintott igent. A jeles Tuan Fang mellett csak Yüan Schihkai mozdította elő jobban a hivatalos szolgálat demorálizációját.

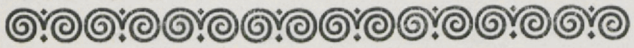

Régi remény.

Irta: Fekete Ferenc.

Még el fog jönni
egy lány, egy szép, egy angyalarcu,
egy kékszemü, egy szőke, karcsu,
kit évek óta égve vártam,
sok álmatlan, nagy éjszakában,
még el fog jönni.

Tán még megérem,
hogy árvaságom jóra fordul
s részeg leszek, nem ócska borful,
hanem — mert sok, szent, régi álmom
válik valóra. Boldogságom
tán még megérem.

S ha el fog jönni
a lány a várt, az égi tiszta,
ne várja tőlem senki vissza,
örökre bús szívemre zárom,
Övé lesz éltem és halálom
ha... ha el fog jönni.

Félbeszakadt nóta.

Elbeszélés.

Irta: Orzeszko Erzsébet.

Lengyel eredetiből fordította Bányai Károly.

A verses részeket átültette Hangay Sándor.

(Folytatás.)

És amint lassan keresztül haladt az árnyas fasoron, ezt gondolta magában:

Voilà, où la fierté va se nicher! „Attól, akit szeretünk s aki minket szeret, mindent el kell fogadni, mert a visszautasítás azt jelentené, hogy idegennek tartjuk...“ Igen finom, igen gyöngéd érzelem! És micsoda szent hittel csüng a szereteten! Szeretek, szeret! Voilà, où la foi se niche! Foi de bûcheron! De micsoda boldogság, ha az ember mondhatja: „Szeretek, szeret...“ anélkül, hogy kacagni legyen kénytelen! Ha legalább egyszer mondhatnám még az életben: „szeretek, szeret,“ anélkül, hogy nevessek, megcsókolnám a lábad nyomát, én rajongóm, a te lyukas cipőbe bujtatott lábad nyomát!

Nagy szerencse volt Klárára nézve, hogy még Pzsijemszki jelenlétében nem ütötte össze tenyerét és nem ugrándozott örömében. Megcselekedte ezt, amint kipirultan, lihegve a házban termett.

Tehát nemcsak, hogy nem sértődött meg, hanem ellenkezőleg, megigérte, hogy még ma meglátogatja édes atyját... még ma! Ó, milyen jó ő, milyen jó!... Megértette váratlan igéretének indító okát. Amint családjával megismerkedik s kezd járni a házhoz, megszünik előtte idegennek lenni, közeli ismerősének, talán még barátjának is tekintheti. És egyszerre emlékezetébe tódult minden mai szava, minden mozdulata. Roppantul nevetésre ingerelte az a hallgatag s komoly magatartás, amikor kivánságára vissza vette a gyümölcsös kosarat és a léckerítésen túl a földre tette. Ugyancsak mulatságos volt ez; úgy festett, mintha valami nem mindennapi, ünnepélyes dolgot mivelne, de egyidejüen szinte alig észrevehető mosoly suhant át keskeny, kissé pajkos kifejezésü ajka körül. Csinos a szája, úgyszintén